

Yargıtay Tarihçesi

6 Mart 1868 tarihinde "Divan-ı Ahkâm-ı Adliye" adıyla kurulan YARGITAY, 18.06.1879 tarihli Nizamı Mahkemeler Kuruluş Kanunu ile "Mahkeme-i Temyiz" adını almış, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetince Sivas'ta kurulan yüksek mahkemeye "Muvakkat Temyiz Heyeti" denilmiş, Sivas'taki bu mahkemenin kaldırılıp Eskişehir'e nakli ile "Temyiz Mahkemesi", 20.04.1340 (1924) tarih ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun adı 10.01.1945 gün ve 4695 sayılı Kanun ile "Anayasa" olurken, temyiz mahkemesinin adı da "YARGITAY" olmuştur.

Adli yargı mercilerince verilen karar ve hükümleri temyiz yolu ile inceleyen son merci olan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye, Yargıtay'ın temelini oluşturur. Osmanlı döneminin yargı sürecinde, 19. Yüzyıla kadar yüksek mahkemeye rastlanmıyor. Adliye mahkemelerince verilen ve yasanın başka adli merciine bırakmadığı hükümleri son mercii olarak incelemekle görevli mahkeme ilk kez "Divan-ı Ahkâm-ı Adliye" adıyla "6 Mart 1868 Cuma günü Padişah Abdülaziz'in iradesi ile kurulmuştur.

Anılan irade ile Meclis-i Valay-ı Ahkam-ı Adliye kaldırılarak, Şura'yı Devlet ve Ahkam-ı Adliye kurulmuş, böylece yargı ve yürütme birbirinden ayrılmıştır. Şura'yı Devlet'e hem kanun tasarılarını hazırlama hem de idari uyuşmazlıklara çözüm getirme görevi verilmiştir. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ise nizamı mahkemelerinin üst organı olup, yalnızca yargı görevi yapan bir kurumdur.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin (Yargıtay) kuruluş amacı iradede şöyle açıklanmıştır:

"Kişilerin hakları ve güvenlikleri açısından çok önemli olan hukuk işlerinin mülki işlerden ve yürütme ile görevli hükümetten ayrı bir düzene kavuşturulması, adalete değer veren padişahın büyük arzusu olarak belirtilmiştir".

İradede ayrıca kuruluş esasları da açıklanmıştır. Buna göre;

"-Divan-ı Ahkâm-ı Adliye" adı ile bağımsız bir kurul meydana getirilmesi,

-Oluşturulan kurulun vezirlerden birinin başkanlığında toplanması,

-Meclisi Valâ ile Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye gereken hukuki esasların hemen konulması,

-Meclisi Valâyı Ahkamı Adliye'ye (Şurayı devlet) denileceği" hükmüne bağlanmıştır.

İradenin kaleme alınışından Meclisi Valânın görevleri içinden adli olanların çıkarılarak Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye verildiği, Meclisi Valânın yapılanmasının değişmediği, adının değiştiği anlaşılmaktadır.

Padişah Abdülaziz'in iradesiyle kurulan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin yapısına ilişkin olarak (01.04.1868) Çarşamba günü nizamname-i esasi (Esas-Ana Tüzük) yürürlüğe girmiştir.

Yargıtay'ın kuruluş tarihi konusunda hukukçular farklı görüştedirler. Bir bölümü; padişah iradesinin açıklandığı 6 Mart 1868 tarihini kuruluş günü olarak kabul ederken, farklı görüşte olan hukukçular ise; Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Nizamnamesi esasisinin yayınlanma tarihi olan 1 Nisan 1868 tarihini kuruluş günü kabul etmektedirler (Nejat Özoğuz, Temyiz Mahkemesi, 1944, s.21-22). Yargıtay Başkanlarından Dr. Recai Seçkin'in görüşü; padişah iradesinin açıklandığı tarih olan 6 Mart 1868 günü kurulmuş olması yönünde olup, gerekçesinde ise, oluşumun başlangıcı hukuki olarak ona varlık veren işlemin yapılması ile başlayacağıdır. Nasıl işleyeceği, görev alanlarının belirlenmesi, görevlilerin atanmasının sonraki aşamalarda olduğu yönündedir.

Ayrıca Divan-ı Ahkam-ı Adliye'nin, Meclisi Valâyı Ahkamı Adliyenin yargıya ait alandaki işlerini görmek üzere kurulan bir mahkeme olması ile Meclisi Valânın yargı işleri arasında başka nizami mahkemelerin hükümlerinin incelenmesi de bulunmasına göre esas tüzüğün yayınlanmasından önce Divan-ı Ahkam-ı Adliye kurulmuş olup, kuruluşta Yargıtay niteliğinin varlığı kabul edilmiştir.

Divan-ı Ahkam-ı Adliye Nizamnamesi esasisinde Divan-ı Ahkam-ı Adliyenin kuruluş amacı kuruluşundaki iradede daha geniş açıklanmıştır. Buna göre: Halkın haklarının güven altına alınması konusunda padişahın her zaman ve aralıksız gösterdiği çabalar sonucunda adalet işlerinin, yürütmeden ayrılarak yargılamanın güvenliğe ve bağımsızlığa kavuşturulması, padişah katında doğru ve uygun görülmüş bulunduğu ondan izni ile kanuni davalar için en büyük mahkeme olarak Divan-ı Ahkam-ı Adliye kurulmuştur.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliyenin başına, kuruluşunda büyük emeği geçen Halep Valisi Ahmet Cevdet Paşa getirilmiştir.

Padişah iradesinde "Divan-ı Ahkâm-ı Adliyenin kurulması açıklanmış, "kuruluş ve işleyiş hükümlerinin sonradan düzenleneceği" bildirilmiştir. Üyelerin üçte ikisi Müslümanlardan, geri kalan üçte biri ise azınlıklardan seçilmiştir.

Esas Nizamnameye (Ana tüzük) göre Divan-ı Ahkâm-ı Adliye, ceza ve hukuk daireleri olarak ikiye ayrılmış olup, her dairede bir başkan, başkan vekilleri ile en az beş ve en çok on üyeden oluşurdu. Önemli davalar ise Genel Kurulda görüşülürdü. Divanda üyelerle birlikte altı mümeyyiz görev yapar bir de başkatip bulunurdu. Divan başkanı, başkanvekilleri, üyeler ve mümeyyizler irade-i şerriye (padişah iradesi) ile atanırlardı. Divanın üyeleri, şura-yı devlet üyeleri ile eşit konumda olup, eşit haklara sahiptiler. Üyeler istifa etmedikçe ya da başka bir görev verilmedikçe veya yargılanmaları sonucu suçlu oldukları ortaya çıkmadıkça azledilemezlerdi.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye; şer'i, ruhani ve ticari mahkemelerin görev alanına giren davaların dışındaki hukuki ve cezai uyuşmazlıkları ya kanunen kendi yetkisinde ise bidayeten ya da diğer nizami mahkemelerde görülüp re'sen veya tarafların isteğiyle kendisine gönderilmesi durumunda istinafen çözümlerdi. Görülen davanın sonucu kişilerle hükümet arasındaki uyumazlığa değinmekte ise o davayı şurâ-yı devlete sevkederdi.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye, gerek bidayet ve gerekse istinaf görevi yapan meclislerin verdiği hükümler önüne geldiğinde davanın sürecini izler, duruşma yöntemini ve kararı yasaya uygun bulmadığı taktirde ilamı gerekçesini belirterek bozar, tekrar hükmü veren mahkemeye veyahut uygun bulacağı bir başka mahkemeye gönderirdi.

Divanın duruşma ve hükümlerine, yürütme ile görevli kişilerden hiç kimse karışamaz ve etkileyemezdi. Yürütme ile görevli hükümet, yalnız işlerin yetkili ve görevli yerlere gönderilmesi için davaların ayırt edilmesi ile divan hüküm ve kararlarının yerine getirilmesi hususunda görevliydi.

Esas tüzük, divanın her dairesini hem ilk mahkeme; hem de üst mahkeme olarak görevlendirmiştir ve ceza davalarında temyiz incelemesinin nasıl olacağı yolunda hüküm koymamıştır. Son maddesinde yer alan davaların çeşitleri hukuk ve ceza dairelerinin yargılama usulleri ile kararlarını nasıl vereceğini gösteren hükümleri içeren düzenlemeler şurâyı devlet tarafından görüşülüp irâde-i şeriyye (padişah iradesi) ile yürürlüğe girerdi.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye önüne gelen davalar, önce mümeyyizler tarafından incelenip gereken yasal hükümler uygulanarak ilgili dairede duruşmalı olarak görülür ve çözümlenirdi. Kural olarak açık cereyan eden duruşmalar, gerekli görüldüğünde gizli de yapılabilirdi. İdare, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin duruşma ve hükümlerine müdahale edemezdi, ancak işlerin havalesi ve divan hükümlerinin yerine getirilmesiyle görevliydi.

1285 (1868) tarihinde Divan-ı Ahkâm-ı Adliye başkanlığı bakanlığa dönüştürülmüş, zaten kabinenin üyesi bulunan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye başkanı nazır (bakan) unvanını almıştır. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye nazırlığı 1293 (1876)'dan itibaren Adliye Nezareti adını almış, Mahkeme-i Temyiz de 1296 (1879) yılında buraya bağlanmıştır. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Mahkeme-i Temyizinde birinci başkanlık kabul edilmiştir. Cevdet Paşa, iki yıl kadar gerek başkan ve gerekse bakan unvanıyla bu görevde bulunmuştur. Bu nedenle Ahmet Cevdet Paşa'yı Yargıtay'ın ilk Başkanı olarak kabul etmek gerekir. Mecelle'nin hazırlanmasıyla uğraştığından 1870 yılında bu görevi son bulmuştur.

MAHKEMELER KURULUŞ KANUNU

(18.06.1879)

Divan-ı Ahkâm-ı Adliyenin bünyesi içinde olan temyiz mahkemesinin yerini, bağımsız bir yapılanmaya sahip olan temyiz mahkemesi almıştır. 1879 tarihli teşkilat ve hukuk kanunları ile temyiz konusunda yeni düzenlemeler getirilmiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere Divan-ı Ahkâm-ı Adliye kaldırılarak yerine bağımsız Mahkeme-i Temyiz oluşturulmuştur.

18.06.1879 tarihli Nizamiye Mahkemeleri Kuruluş Yasası, Hukuk usulüne ilişkin 22.06.1879 tarihli (Usulü Muhakeme-i Hukukiye Kanunu Muvakkati) yasa ile Ceza usulüne ilişkin 25.06.1879 tarihli (Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunu Muvakkati) yasa birbirini takip eder. Her üç yasa da geçici kanun olarak çıkarılmıştır. 1876 tarihli Anayasanın 36. maddesi hükmünce, Mebuslar Meclisinin toplanmasında kanun olarak teklif edilmek üzere yürürlüğe konulmuşlardır. Her üç yasanın başlığında da "Meclisi Mebusan'ın içtimasında kanuniyeti teklif olunmak üzere" ibaresi yer almıştır.

27 Cemaziyülahır 1296 (18.06.1879) tarihli nizamiye mahkemeler kuruluş yasasına göre Yargıtay eskisi gibi yine en yüksek mahkemedir. Yasanın 1. maddesinde Nizamiye Mahkemelerinin Ceza ve Hukuk mahkemeleri olmak üzere ilk mahkeme, üst mahkeme (istinaf mahkemesi) olarak da iki derece olduğu bunların üstünde Yargıtay'ın bulunduğu açıklanmıştır.

Kabahate ilişkin ceza davaları ile hukuk davalarının hem ilk mahkemede, hem de üst mahkemede görülebileceği, ağır ceza gerektiren davaların ise Ağır Ceza Mahkemeleri ile Yargıtay'da bakılabileceği hükme bağlanmıştır.

Yargıtay, eskisi gibi Divan-ı Ahkam-ı Adliye içinde bir mahkeme olmayıp, Bağımsız Yüksek mahkeme olmuştur.

Divan-ı Ahkam-ı Adliyedeki Yargıtay, Divan-ı Ahkam-ı Adliye nazırına bağlıydı, ancak Nizamiye Mahkemeleri Kuruluş Yasasına göre tüm mahkemeler gibi Yargıtay da Adalet Bakanlığına bağlanmıştır.

1879 tarihli Teşkilat ve Hukuk Usulleri Kanununun 40. maddesine göre, Mahkeme-i Temyiz hukuk ve ceza dairelerine ayrılmıştır. Bir Reisi evvel (Birinci Başkan), bir de Reisi Sani (İkinci Başkan) bulunmaktadır. Birinci başkan bulunduğu daire ile her iki dairenin beraberce toplandığı zamanlarda kurula başkanlık ederdi. Ceza dairelerinde on, hukuk dairelerinde altı üye yer alırdı. Bu dairelerden her birinde bir başmümeyyiz ile gereği kadar mümeyyiz ve zabıt katibi bulunurdu.

Osmanlı Devletinin salnamelerinde (yıllık) yapılan araştırmalar sonucunda; 1286 hicri yılı ile hicri 1293 yılından önceki salnamelerde bağlı olduğu yer Divan-ı Ahkâm-ı Adliye olarak belirlenmiş iken, Hicri 1293 yılına ilişkin salnamede ilk kez Adliye Nezareti Celilesine (Adalet Bakanlığı) olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Mahkeme-i Temyiz Dairesinin yeniden oluşumundan da söz edilmiştir. Buna göre ceza dairesi başkanı Sadullah Bey, Reisi evvel (1. Başkan) olarak anılmıştır. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye ilişkin divan ile ilgili iki tüzükte de birinci başkan bulunmamaktadır. 1294, 1295 ve 1296 hicri yıllarına ilişkin (yıllık)da Mahkeme-i Temyiz, Adliye Nezaretine bağlı olarak gösterilmiş olup, Birinci Başkan olarak da aynı zamanda ceza dairesi başkanı olan İrfan Paşa (1294 yıllığı, s.119; 1295 yıllığı s.117; 1296 yıllığı s.62) belirtilmiştir.

Yargıtay Başkanlarından Dr. A.Recai seçkin "Yargıtay'ın Tarihçesi Kuruluş ve İşleyişi" adlı yapıtında konuya şöyle açıklık getirmiştir:

Adliye Nezaretinin kuruluşunun, Divan Nazırlığının kaldırılmasının ve Yargıtay başkanlarından birine birinci başkanlık verilmesinin mutlaka hukuki bir dayanağının olması gerektiğini, araştırdığını ancak somut bir belgeye

ulaşılamadığını açıklamıştır. Düsturlarda bulunan Adliye Nezaretinin kuruluş ve görevlerini gösteren hukuki dayanak (Birinci tertip, Düstur, Cilt 4, 5, 125 vs) 29 Cemaziyevvel 1296 ve 8 Mayıs 1295 tarihli Nizamnamede (Adliye ve Mezahip Nezaretinin ve Devairi Mevbutası Vezaifi Nizamname) Divan-ı Ahkâm-ı Adliye veya mahkeme-i temyiz kuruluşundaki değişikliği gösteren bir hüküm bulunmamaktadır. Olduğu kabul edilse dahi, 1293 tarihinden beri fiili olarak var olan durum için dayanak sayılamaz. 27 Cemaziyevvel 1296 tarihli Nizami mahkemeler kuruluşunda "hukuk ve ceza daireleri olarak iki daire ile hukuk dairesinde altı ceza dairesinde on üyeden oluştuğu" açıklanmıştır.

Yazılanlardan anlaşılan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye nazırlığı, adliye nazırlığına çevrilmiştir. Mahkeme-i Temyiz olarak Yargıtay'ın adliye nazırlığına bağlanması ancak 17 Cemaziyevvel 1296 (18.06.1879) günlü Nizamiye Mahkemeleri Kuruluş Yasası ile gerçekleşmiştir. Divan nezaretinin Adliye Nezaretine hangi hukuki gerekçeyle çevrildiği gösterilmemiştir. Dr. A. Recai Seçkin'e göre "Divan Nazırlığının, Adliye Nazırlığına nasıl çevrilmiş olduğu ve 1293 tarihli ve sonrasında, Nizamiye Mahkemeleri Kuruluş Yasasının kabulüne (1296) değin, Yargıtay Başkanlarından birine, hangi hukuki dayanak gereğince "Birinci Başkanlık" unvanı verildiği konusunda yazılı belge ve yasal dayanak olmamakla birlikte, eylemli olarak kazanılan unvan olduğu, Osmanlı salnamelerinde 1293 tarihinden itibaren yer aldığı yapılan araştırmalardan anlaşılmıştır.

Hicri 1293 tarihli salnameye göre; Adliye Nazırı Ahmet Cevdet Paşa'dır. Ahmet Cevdet Paşa 2 Zilkade 1292'de, Milli Eğitim Bakanı iken Adalet Bakanlığına atanmıştır. Cevdet Paşa'nın Adliye Nazırı (Adalet Bakanı) olmasından sonra divanda dairelerden birinin başkanının divanı temsilen reisi evvel (1. Başkan) olarak uygulamada ve salnamelerde (Devlet yıllığı) yer aldığı, tarihlere dikkat edildiğinde anlaşılmaktadır.

1292 tarihinde Ahmet Cevdet Paşa Adliye Nazırı olarak irade ile atanmış, hicri 1293 tarihli salnamelerde ise, Sadullah Bey Reisievvel (Birinci Başkan) olarak yer almıştır. Dr.A. Recai Seçkin bu konuda, o tarihteki (1967) Başbakanlık Arşiv Dairesi Genel Müdürü olan Murat Sertoğlu'na yazdığı yazı üzerine Murat Sertoğlu "Divan'ın Adalet Bakanlığına çevrilmesine hukuki dayanak olacak nitelikte yazılı belge bulunamadığını, eylemli bir durumun salnamelerde bu şekilde yer aldığı düşüncesinde olduğunu yazı cevabında açıklamıştır.

Mithat Sertoğlu'nun Yazdığı Bir Mektubun Adliye Nezaretinin ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliyenin Kuruluşuna İlişkin Bölümü

"Bizde, Adalet Bakanlığı, ilkönce (11 Ramazan 1252) tarihinde (Divan-ı Deavi Nazırlığı) adı altında kuruluyor. Bunun hakkındaki bilgi, Serkis Karakoç Külliyyatındadır (Fihrist Cildi II, Sah. 3). Bu Külliyyat, halen Ankara'da (Türk Tarih Kurumu)nda bulunmakta olduğu için metnin aslını orada bulabilirsiniz.

Divan-ı Deavi Nazırlığı, 1284 yılında ilga ediliyor. Buna mukabil, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Nazırlığı kuruluyor, bir de bunun kararlarını icra etmek üzere icra dairesi tesis ediliyor. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin kuruluşu bir Takriri Ali iledir. Bul bilgiler, birinci tertip düsturun birinci cildinin 325, 322 ve 349. sahifelerinde mevcut. Divan-ı Ahkâm-ı Adliyenin kurulması hakkında bir Hattı Hümayun var yani kuruluş buna dayanıyor. Bu Hattı Hümayunun metni de birinci tertibin birinci cildinin keza 325. sahifesindedir.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Nazırlığı, 1294 yılına kadar böylece devam ettikten sonra (Adliye Nazırlığı) diye anılmaya başlanıyor. Ancak, bu hususta resmi bir vesika yok. Fiilen muamelatta görülüyor. Bir de Devlet Salnamelerinden anlaşıyor. Nihayet, 29 Cemaziyevvel 1296 tarihinde (Adliye ve Mezahip Nezaretinin ve Devairi Merbutasının Vezaifi Nizamnamesi) çıkıyor. Bu, Adliye Nezareti Teşkilatını kuran Nizamnamedir. Metni birinci tertip Düstur'un 4. cildinin 125-131. sahifelerinde mevcuttur. Bu nizamname, 28 Zilhicce 1296 tarihli İradeye dayanmaktadır. Bizdeki Nizammat Defterlerinde böyle bir kayıt var. İrade şu şekilde:

İşbu Nizamnamenin düsturüamel tutulmasına İradei Seniyyei Hazreti Padişahı mütüellik ve şerefsüdur buyurulmuş olmakla Divan-ı Hümayun Kalemine kaydettirilerek indelicap iktizası icra olunmak. 28 Zilhicce 1296.

....benim yaptığım araştırma bu sonucu verdi."

İstinaf Mahkemeleri

İstinaf mahkemeleri 1876 yılında kabul edilen Mecellenin 1838. maddesi ile yargı hayatına girmiştir. Yeniden başlama anlamına gelen istinaf, hukuk terimi olarak ilk derece mahkemesinden verilen hükmün üst mahkemede incelenmesi demektir.

18.6.1879 tarihli Nizami Mahkemelerin Kuruluş Yasası'na göre, ilk dereceli mahkemenin üstünde, Yargıtay'ın altında bir mahkemedir. Yargıtay'ın işini azaltmak ve onu bir içtihat mahkemesi haline getirmek için kurulmuştur.

Sözü edilen yasa hükmüne göre, her ilde bir istinaf mahkemesi bulunmaktadır. Ancak uygulamada sadece büyük mahkemelerde yaşama geçirilebilmişti. Her istinaf mahkemesi bir başkan ile dört üyeden oluşmaktadır. İki mahkemeye bölünmesi gerektiğinde her istinaf mahkemesi iki asıl iki fahri üyeden oluşmaktadır.

Fahri üyelerin atanması, her ilden seçilecek altı kişi isminin Vilayet İdare Meclisine bildirilmesi şeklinde olmaktadır. Meclis bildirilen isimlerden ikisini seçmekte, seçilen iki kişi bir yıl hizmet gördükten sonra geride kalan ikisi bir yıl çalışmakta, en sona kalan iki kişi de üçüncü yılda görev yapmaktaydı. Böylece üç yılda bir seçim yenileniyordu. Tabii seçilen bu kişilerin Adalet Bakanlığı'nca da atanması zorunluluğu vardı.

İstinaf mahkemesine atanabilmek için en az otuz yaşında bulunmak ve dört yıl ilk dereceli mahkemelerde üyelik yapmak gerekmekeydi.

İstinaf mahkemesi başkanlığı Yargıtay üyeliği ile, istinaf mahkemesi üyeliği ise ilk derece mahkemesi başkanlığı ile eş değerde tutulurdu. 1907 tarihinde vilayetlerin Adli Teşkilatının değiştirilmesi üzerine, Tanzimatın getirdiği sistemle,

iki üyesi müslüman iki üyesi gayrimüslümlerden oluşan istinaf mahkemesi sonrasında iki üyeli ve 1913 yılında tek hakimli olarak düzenlenmiştir.

İstinaf mahkemeleri 1924 yılında kabul edilen 469 sayılı yasa ile ortadan kaldırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yeter sayıda yetenekli hakim bulunmaması ve işlerin bu mahkemelerde yıllarca sürüncemede kalmasının Batı hukuk sistemine geçiş döneminde adaletin hızlı gerçekleşmesine engel olduğu düşünülerek kaldırılmıştır.

Uygulama bakımından; istinaf mahkemeleri bir olay, soruşturma, yargılama ve hüküm mahkemesi olduğu halde; Yargıtay mahkemelere sunulmuş olayların usulü dairesinde incelenip hukukun iyi uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmekle görevlendirilmiştir.

Mahkeme-i Temyiz 1922 yılında İstanbul'un Ankara hükümetine bağlanışına kadar varlığını sürdürmüş, bu tarihten itibaren elindeki dosyaları 7 Haziran 1336 (7 Haziran 1920) yılında Sivas'ta Muvakkat Temyiz Heyeti Teşkiline dair kanun ile kurulan temyiz heyetine devretmiştir.

SİVAS MUVAKKAT TEMYİZ HEYETİ DÖNEMİ

(1920-1923)

7 Haziran 1920 tarihinde TBMM Hükümeti tarafından kabul edilmiş ilk yasalardan olan 4 sayılı yasa ile merkezi Sivas ilinde olmak üzere biri Hukuk, biri Ceza, biri Şer'îye ve biri de Dilekçe Dairesi olmak üzere 4 daireden kurulu Temyiz Heyeti (Yargıtay) oluşturulmuştur. Ancak İstanbul'da bulunan Yargıtay da bu sırada varlığını sürdürmüştür.

04.11.1922 tarihinde İstanbul'un Milli Hükümet buyruğu altına girmesi sonucu her iki Yargıtay'ın birleştiği hususu İstanbul'daki Yargıtay'da bulunan dosyaların Sivas'taki Yargıtay'a gönderilmiş olmasından anlaşılmaktadır.

Yargıtay'ın Sivas'ta kuruluşu ile eş zamanlı, çalışma usulü ve sistemi konusunda yeni yasalar çıkarılmamış olduğundan, bu hususlarda Osmanlı Devletinin yürürlükte bulunan yasaları uygulanmaya devam olunmuştur. Zamanla çıkan yasalar içine konulan birtakım hükümlerle, Yargıtay'ın çalışma sisteminde, kararların bozma nedenlerinde ve dosyaların temyizinde uygulanacak prosedürde değişiklikler yapılmıştır. Örneğin 28.03.1923 tarih ve 317 sayılı yasa düşman işgali sırasında verilmiş olan şeri, hukuki, ticari ve icrai hükümlerin, yasanın yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmemiş olması ya da temyiz edilmeksizin kesinleşmiş olması durumunda temyiz edilebilmesi için özel süreler getirmiştir. Aynı şekilde yasa ikinci maddesi ile işgal altında bulunan dönemde verilen ceza kararlarının ve memurin muhakematına dair yasa gereğince yapılan işlem ve yargılamaların da temyizini mümkün kılmıştır. Yasa ile getirilen değişiklik ve yeniliklerin başlangıcı için, "düşman işgalinden kurtulma" söz konusu edildiğinden, bu Yasanın yürürlüğe girme tarihi her bölge için değişik olmuştur. Zira Yasada yürürlük tarihi "kanunun bölgedeki gazetede yayımlanması" veya gazete yoksa "usulünce duyurulması" olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk Yargıtay'ı olan ve Sivas Temyiz Heyeti adıyla kurulan bu Yüksek Mahkeme İstanbul'da bulunan Temyiz Mahkemesi ile birleştikten sonra, 14.11.1923 tarihli ve 371 sayılı yasa ile Anadolu ve Rumeli'de bulunan illerin kurtuluşlarını (özellikle İstanbul ve İzmir'i) müteakip dava dosyalarının ve temyiz edilen dosya sayılarının artması, bu dosyaların Sivas'a ulaşmasının güçlükleri gibi gerekçelerle Sivas'tan Eskişehir'e nakil ile Mahkeme-i Temyiz adını almıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN KURULUŞU VE ESKİŞEHİRDE TEMYİZ MAHKEMESİ DÖNEMİ

(1923-1935)

14.11.1923 tarihli ve 371 sayılı yasa ile Yargıtay'ın Sivas'tan Eskişehir'e nakli ile birlikte bazı yapısal değişiklikler de getirilmiştir.

4 Sayılı yasada belirtilen Hukuk, Ceza, Şer'îye ve Dilekçe Dairesine ilaveten, bu yasanın ikinci maddesinde Sulh Dairelerinden de söz edilmesi Yargıtay'daki Daire sayısının artırılmış olduğunu göstermektedir.

Dairelerde bir başkan ve dört üyenin bulunacağı hükmü bu yasada da tekrar edilmiş, Birinci Başkanlığın, Adalet Bakanı tarafından başkanlardan birisine tevdi edileceği ve seçilen Birinci Başkanın kendi Dairesi ve Genel Kurula başkanlık edeceği kuralına yasanın üçüncü maddesinde değinilmiştir.

Yasa ile getirilen yenilikler ise; Yargıtay'da üç yedek üyenin bulunması, bir Yargıtay Başsavcı Başmuavini bulunacağı, Başsavcı muavini sayısının ikiden dörde çıkarılması ayrıca her dairede lüzümü kadar başmümeyyiz, mümeyyiz ve katiplerin bulundurulması olarak göze çarpmaktadır. Mümeyyizler Dairede yazılan yazıları düzeltmekle görevli kişilerdir.

Bu Yasa ile getirilen yeni hükümlerle, 4 sayılı yasa hükümlerinin birbirine aykırı olması durumunda, 4 sayılı yasanın aykırı olan hükümleri mülga sayılmıştır. Bu bağlamda, aykırı olmayan 4 sayılı yasa hükümlerinin geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Yargıtay'ın Eskişehir'de faaliyete başlamasından sonra, 08.04.1924 tarih ve 469 sayılı yasa ile mevcut olan Şer'îye Dairesi kaldırılarak Hukuk Dairesi sayısı Dilekçe Dairesi sayısı ikiye çıkarılmıştır.

Şer'îye Dairesinin kaldırılmasına ilişkin bu değişikliğin, halifeliliğin kaldırılmasından hemen sonra yapılmış olması, Türkiye Cumhuriyetinde din işleri ile devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına yönelik iradenin önemli bir göstergesidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında; Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu üzerine çalışmalar yapması üzere iki komisyon kurulmuştur: Ahkam-i Şahsiye ve Vacibat. Ancak komisyonların hazırladıkları tasarılar ile devrimlerin bağdaşmadığına inanan Cumhuriyet Hükümeti, İsviçre Medeni Kanununun ve Borçlar Kanununun, bazı değişikliklerle, bütün olarak alınıp benimsenmesine karar vermesi sonucu her iki Kanun da 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türk Ceza Kanunu, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununun benimsenmesiyle 1 Mart 1926 tarihinde kabul edilmiştir. Ticaret Kanunu 29 Mayıs 1926 tarihinde kabul edilmiş ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret'in yenilenmesi amacıyla 1916 yılında hazırlanan bir projeden esinlenilmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Neuchâtel Kantonu Hukuk Usulü Kanunu örnek alınarak hazırlanmış ve Ekim 1927'de yürürlüğe girmiştir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu örnek alınarak hazırlanmış ve 20 Ağustos 1929 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Deniz Ticareti Kanunu, Alman Hukukundan esinlenilerek hazırlanmış ve 13 Mayıs 1929 tarihinde kabul edilmiştir.

İcra ve İflas Kanunu, İsviçre'deki İcra ve İflas Kanununun benimsenmesi yoluyla hazırlanmış ve 4 Eylül 1932 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

766 SAYILI HAKİMLER KANUNU İLE GETİRİLEN YENİLİKLER VE BU DÖNEMDE YARGITAY

20.03.1926 tarihinde çıkarılan 766 sayılı yasaya kadar hakimlerin seçimi, dereceleri, terfileri, ödüllendirilmeleri ve soruşturmalarına ilişkin olarak geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir özel yasa çıkarılmamıştır. Bu yasa ile hakimlere ilişkin düzenlemelerden başka geçici maddeler başlığı altında yazılı otuzyedinci maddede Temyiz Mahkemesi'nin (Yargıtay'ın) "Cumhuriyet Merkezi"ne gelmesinden de bahsedilmiştir.

766 sayılı yasada genel olarak şu düzenlemelere yer verilmiştir.

Hakimler iki sınıf olup; birinci sınıfta, yargılama yapmakla görevli hakimler, icra reisleri ile yardımcıları, savcılar ve yardımcıları, Bakanlık teftiş kurulu başkanı ile müfettişleri ve personel, hukuk ve ceza işleri müdürleri yer almakta; ikinci sınıfta ise Temyiz Mahkemesi hakimleri, Başsavcı ve Bakanlık Müsteşarı bulunmaktadır. Kanun metni içinde yapılan bu ayırım şimdiki birinci sınıf hakimlik gibi olmayıp sadece iki grup olarak yapılan ayırımdan ibarettir. Hakimler arasında yapılan sınıflandırma ve bu sınıfların hangi kişileri kapsadığı hususları ayrıntılı bir şekilde düzenlendikten sonra atamalarının nasıl olacağı, atanan yerlerin derecelendirilmesi ile sınıfların nasıl değişeceği de etraflı bir şekilde açıklanmıştır.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıf hakimlerin altıncı derecesinde en az üç yıl çalışmış olan ve yükselme defterine adı yazılmış olan hakimler arasından seçilecektir.

Hakimlik mesleğine kabul için Türk olmanın yanında, yirmi yaşını doldurmuş olmak askerliğini yapmış ya da ilişkisi olmamak, bulaşıcı hastalığı ve göreve engel başka bir rahatsızlığı bulunmamak, ağır hapis cezası ya da görevi kötüye kullanmak ya da "namus ve haysiyete" dokunur suçtan ceza almamak, Hukuk Fakültesi ya da hukuk mektebi mezunu olmak gibi şartlar aranmıştır. Şartları tutanların da bir mahkeme yanında zabıt yazma işini en az altı ay yapmak suretiyle uygulama deneyimi kazanmaları da öngörülmüştür.

Hakimlik mesleğine seçilme, meslekte yükselme, sınıf değiştirme, işten el çekirme, ödüllendirme ve soruşturma ile ilgili tüm işlerini "intihap encümeni" adında bir kurulun yapacağı, Kurulun Yargıtay'dan bir başkanın başkanlığında, bakanlık müsteşarı, üç Yargıtay üyesi, personel işleri müdürü, hukuk işleri müdürü, ceza işleri müdürü ve teftiş kurulu başkanından oluşmaktadır. Adalet Bakanı ise Kurulun doğal başkanıdır. Yargıtay'dan kurula seçilen başkanın kurula katılmaması durumunda ise müsteşarın vekalet edeceği, oylamalarda oyların eşit çıkması halinde başkanın bulunduğu tarafın tercih edileceği, Kurulun toplantı yapabilmesi için de en az altı üyenin katılımının zorunlu bulunduğu verilen kararların Adalet Bakanı tarafından "tasdik-i Ali"ye sunulacağı düzenlenmiştir.

Kurul kararları gerekçe gösterilmek suretiyle Bakan tarafından reddedilebileceği kuralı konulmuş olmasına karşı bu reddin nasıl yapılacağı ve izleyen işlemlerin nasıl olacağı konusunda bir açıklama getirilmemiştir. Kurulun soruşturma işlemlerinin ilgililere tebliğinden sonra, 15 gün içinde ilgililerin itiraz hakkı bulunmaktadır. İtiraz üzerine Yargıtay Başkanlığına gönderilen dilekçenin oluşturulan bir heyet tarafından inceleneceği ve bu heyetin kararının kesin olacağı, gereğinin ise Bakanlıkça yapılacağı, ancak hakimlikten çıkarma cezası; ağır hapis veya "o derecede bir ceza" veya "namus ve haysiyete dokunur" bir cürümden dolayı verilmiş ise derhal yerine getirileceği belirtilmiştir.

Yargıtay Üyelerinin birinci sınıf hakimler arasından ve en az üç yıl bu derecede görev yapmış ve terfi defterinde adı yazılı olan hakimler arasından veya hakim seçilebilmek için gerekli şartları taşıyan, yirmi yıl avukatlık yapmış olan ya da üniversitede veya Hukuk Mektebinde on yıl öğretim görevlisi olarak çalışmış bulunanlardan "metin ahlakıyla" tanınmış kişilerin seçilebilmesi öngörülmüştür.

Yargıtay üyeliklerinde boşalma olduğunda; Adalet Bakanı tarafından yasada aranan şartları taşıyan altı kişinin isimlerinin Yargıtay Başkanlığına bildirilmesi, avukat ve öğretim üyelerinden bildirilen isimlerin bu miktarın üçte birini geçemeyeceği, bu bildirim üzerine Yargıtay Başkanının Genel Kurulu toplayarak bildirilen isimlerin bulunduğu tezkere zarfını heyet önünde açarak adaylar için Başsavcının da katılımı ile gizli oylama yapılması ve en çok oy alan üç kişinin isminin Adalet Bakanlığına bildirilip Adalet Bakanının da bu üç kişiden birini seçerek "tasdik-i Ali"ye sunması şeklinde bir prosedür getirilmiştir.

Yasa ile getirilen hükme göre Yargıtay'ın İkinci Başkanları, Başsavcının da katılacağı Genel Kurul birleşiminde yapılacak seçimde, Yargıtay üyeleri arasından en çok oyu alan üç aday arasından Adalet Bakanı tarafından, Yargıtay Başsavcısı, ikinci sınıfta sayılan hakimler arasından Adalet Bakanı tarafından doğrudan doğruya ve Yargıtay Başkanı da Yargıtay ikinci başkanları ve Yargıtay Başsavcısı arasından Adalet Bakanı tarafından seçilecektir.

Yargıtay üyelerinden birinin görev ve memuriyetine ilişkin işlediği suçlardan dolayı soruşturması Bakanlık tarafından görevlendirilecek temyiz başkanlarından biri ve savcı olarak da Başsavcı tarafından yapılmakta, Başsavcı hakkındaki

soruşturmada savcılık görevini temyiz başkanlarından biri yürütmektedir. Şahsi suçlar için de bu usul geçerli olmaktadır. İşlenen suç cinayet ise soruşturma genel hükümlere göre yapılmakta, soruşturma sonucu Yargıtay Ceza Dairesi tarafından lüzum-u muhakeme kararı verilirse evrak Yüce Divana sevk edilmek üzere Adalet Bakanlığına gönderilmektedir. Hakimlerle birlikte suça iştirak eden hakim olmayanların yargılamaları da hakimlerin tabi olduğu usule göre birlikte yapılmaktadır.

834 SAYILI MAHKEME-İ TEMYİZ TEŞKİLATININ TEVSİİNE DAİR KANUN DÖNEMİ

766 sayılı Hakimler Kanunundaki yukarıda açıklanan düzenlemelerden kısa bir süre sonra çıkarılan 834 sayılı "Mahkeme-i Temyiz Teşkilatının Tevsiine Dair Kanun" adıyla çıkarılan yasaya göre Yargıtay'daki Daire sayısı üç Hukuk ve üç Ceza Dairesi olmak üzere altıya çıkarılmış, bu Dairelerden her birinin görevinin 834 sayılı bu yasa, Yargılama Usulü ve Sulh Hakimleri Kanunu ile belirleneceği ifade edilmiştir.

Dairelerden her birinde bir başkan ve altı üyenin bulunacağı ve heyetin beş kişi ile oluşacağı, Genel Kurulun ihtiyaç duyması halinde üç adet yedek üyenin de bulunabileceği, Daire başkanının üzerinde bir başkan ve başsavcılık refakatinde bir başmuavin ile yeteri kadar muavin bulunması öngörülmüştür.

Daireler arasındaki işbölümüne ilişkin olarak getirilen kurala göre de Ceza Bölümünde; idam cezası, müebbet ağır hapis ve muvakkat ağır hapis, müebbet sürgün, beş seneden fazla hapis, kamu hizmetlerinden sürekli yasaklanma cezalarını gerektiren suçlara ait hükümlere Birinci Daire ve Birinci Dairenin görevi dışında kalan cürümlere veya bu davalara bağlı tüm hükümlerle cezada davanın nakli, Ceza Usul Yasasının otuz altıncı maddesiyle temyize gönderilmiş kısma ilişkin merci tayini konuları İkinci Daire ve kabahatlere ilişkin davalar ile tüm özel yasalardan doğan davalar ile isim, yaş ve kayıt tashihi davalarına Üçüncü Daire bakacaktır.

Yargılamaları temyize gönderilen hakim ve valilerin, yargılamaları eylemin niteliğine göre benzer eylemlerde temyiz mercii olan Dairelere ait olup bu yargılamalarda verilecek kararların temyizine Ceza Genel Kurulu bakacaktır.

Hukuk davalarının temyizinde ise Birinci Hukuk Dairesi; ikinci ve üçüncü hukuk dairesinin görevi dışında kalan hukuk ve ticaret davalarında, İkinci Hukuk Dairesi ayni haklar hariç olmak üzere şahsa, aileye ve mirasa ilişkin hukuk işleriyle, her ne şekilde olursa olsun hukuk ve ticarete davanın nakli ve merci tayini hususlarında, Üçüncü Hukuk Dairesi de Sulh Hakimleri Kanunun hükümlerine dayalı olarak sulh mahkemelerinden verilmiş hukuk ve ticaret işlerine dair kararları incelemekte görevli sayılmıştır.

Yargıtay Birinci Başkanı Genel Kurullara başkanlık eder ve bu kurullara gönderilen işleri düzenler ve yönetir. İş çok olan daireye iş az olan daireden geçici olarak üye görevlendirebilir. Yargıtay'a yapılacak seçimlerle ilgili olarak Bakanlık ile irtibat halindedir. Daire başkan ve üyeleri Birinci Başkan gerekli gördüğü takdirde Genel Kurulda Birinci Başkana yardım ve Birinci Başkanın nezaretinde Başkanlardan en kıdemlisi kendisine vekalet edebilir.

Yargıtay Genel Kurulları hukuk ve ceza olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Ceza Genel Kurulu ceza dairelerinden, Hukuk Genel Kurulu ise hukuk dairelerinden teşekkül eder. Her iki Genel Kurul da kendi üye toplam sayılarının üçte ikisinin toplanması ile toplantı yeter sayısına ulaşır. Toplananların üçte ikisinin oyu ile de karar yeter sayısı sağlanmış olur. Genel Kurullarda çoğunluğun sağlanamadığı durumlarda o kısımdan müzakereye katılmamış olan üyeler çağrılır. Bu suretle de ekseriyet temin olunamaz ise bu durumda her iki Genel Kurul toplantıya çağrılarak mutlak çoğunluk sağlanıp karar verilir.

Yargıtay'ın iki dairesi veya bir dairenin kararları arasında aynı konulara ilişkin birbirine zıt kararlar olduğunda ya da istikrar kazanmış bir içtihadın değiştirilmesi gereği doğduğunda Yargıtay Başkanı ilgili dairelerden birbirine aykırı kararları ve içtihadın değiştirilmesine ilişkin nedenleri ister ve özeti ile birlikte toplantı gününü belirleyerek toplantıdan en az üç gün önce Genel Kurula dağıtır. Bunun üzerine ilgili daireler de üyelerinden birini kendi dairelerinin görüşlerini etraflıca açıklaması ve savunması için görevlendirir. Her bölümün üçte ikisi ile oluşacak Genel Kurul ve ceza işlerinde Başsavcının da katılımı ile durum incelendikten sonra toplanan mevcudun üçte ikisi ile alınacak karar benzer olaylarda emsal olur. Bu konulardan Yargıtay Başkanı, Başsavcının veya dairelerin göndermesiyle haberdar olabileceği gibi resen de haberdar olup yukarıdaki şekilde içtihatlardaki aykırılığın giderilmesini sağlayabilir.

Ceza işlerinde karar düzeltme ancak hükmün kişi veya mahiyete doğrudan doğruya etkili olan bir hususun temyiz dilekçesinde veya tebliğnamede ileri sürülmüş olmasına rağmen ilamda dikkate alınmamış olması halinde mümkün olmaktadır. Karar düzeltme istemi Başsavcıya aittir. Bu istem üzerine temyiz incelemesi asıl kararı vermiş olan dairece yapılır.

Mahalli savcılar kendiliğinden ya da ilgililerin başvuruları üzerine Başsavcının dikkatine sunulmak üzere belgeleri gönderirler. Ancak yapılan başvuruyu düzeltilecek bir husus olarak görmezlerse sırf başvuru nedeni ile kararın uygulanmasını erteleyemezler.

Başsavcı karar düzeltme için yapılan başvuruyu inceledikten sonra eğer gerek görürse ilamın icrasını veya ertelenmesini derhal mahalline bildirir.

Ceza Dairelerinin kararlarına karşı Başsavcının kararın kendisine tevdi tarihinden itibaren iki hafta içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz hakkı vardır.

834 sayılı yasadaki bir düzenleme Teşkilat ve Usulü Muhakemat kanunlarıyla sair kanunların bu kanuna aykırı hükümlerin mülga olduğu şeklindedir ki bu hüküm ile önceki yasalarla çelişen hükümler nedeniyle farklı uygulamaların ortaya çıkmasının önüne geçilmek istenmiştir.

18.06.1879 tarihli Nizamiye Mahkemeleri yasasına göre; üye seçilebilmek için, ilk derece mahkemesi başkanlığı ile istinaf üyeliğinde veya bu memuriyetlerin ikisinde dört yıl çalışmak zorunluydu.

24.06.1913 tarihli Hâkimler ve Adliye Memurları seçim tüzüğüne göre Adliye Nezaretine bağlı nizami mahkemelerin hakimlerinin rütbe ve dereceleri belirlenmiş; Mahkeme-i Temyiz başkanı, başsavcı ve istinaf mahkemesi birinci başkanının doğrudan nazır tarafından seçilerek, Padişahın onayıyla atanması esası getirilmiştir. Mahkeme-i Temyiz üyeleri ise başsavcının da bulunduğu genel kurulda, adaylar üzerinde görüşme yapıldıktan sonra gizli oy ve genel kurulun üçte iki çoğunluğu ile en az beş yıl hakimlik yapmış, ahlak sağlamlığı ve hukuk bilgisi ile tanınan üç tanesi belirlenerek nazırın da bunlardan birini seçmesiyle atanırlardı. Yargıtay Genel Kurulunca üç aday arasına girebilmek, sonra da Adalet Bakanının tercihleri arasında yer almak gerekmektedir. 07.09.1914 tarihinde yapılan değişikliğe göre ise; Mahkeme-i Temyiz üyelerinin seçiminde, beş yıl hakimlik görevinde bulunmuş, sağlam ahlak ve hukuk bilgisine sahip altı adayın adını içeren kapalı bir zarf, Adliye Nezaretince Mahkeme-i Temyiz birinci başkanlığına verilir, birinci başkan zarfı genel kurulda açıp okur, adaylar üzerinde görüşme yapıp genel kurulun üçte ikisi tarafından seçilen üç kişinin adı Nezarete bildirilerek nazır tarafından biri seçilir ve arz olunurdu. Aday olabilmenin ön koşulu kırk yaşını bitirmek ve Adalet Bakanlığınca beş yıl hakimlik yapmış kimseler arasından en az altı kişinin ismini taşıyan listeye girebilmek, Yargıtay Genel Kurulunca 2/3 çoğunlukla seçilecek üç aday arasından Adalet Bakanınca tercih edilebilmek önemliydi.

04.07.1934 günlü 2556 sayılı Hâkimler Yasası uyarınca Yargıtay üyesi seçilebilmek için birinci sınıf hakimler arasından Adalet Bakanı tarafından seçilerek; Adalet Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan üçlü kararname ile atanmak gerekliydi.

Yargıtay Birinci Başkanı, Başsavcı ile Yargıtay İkinci Başkanları arasından Adalet Bakanınca seçilir, yine Adalet Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan üçlü kararname ile atanırdı. Yargıtay Büyük Genel Kurulunca seçilen ilk Başkan İmran Öktem'dir.

YÜCE DİVAN

İlk 1876 yılında kabul edilen Anayasa ile yargı sistemimize girmiştir. Divan-ı Ali 30 üyeden oluşmaktaydı. Bunlardan onu Heyeti Ayân (padişah tarafından seçilen meclis üyesi) onu Danıştay onu da Yargıtay ve İstinaf reis ve üyelerinden kur'a ile seçilerek atanırlardı.

Divan-ı Ali iki bölümde Divanı İthamiye, Divan-ı Hüküm.

Divan-ı ithamiye dokuz üyeden oluşurdu. Üçü heyeti ayan, üçü Danıştay, üçü Yargıtay ve İstinaf üyelerinden olmak üzere Divan-ı Ali üyeleri arasından kura ile seçilirdi.

Divan-ı Hüküm; yedisi Heyeti Ayan, yedisi Danıştay, yedisi de Yargıtay ve İstinaf üyelerinden olmak üzere 21 Divan-ı Ali üyelerinden oluşurdu.

Divan-ı Ali'nin görevleri; Bakanlar ile Yargıtay Başkan ve üyelerinin ve padişahın kendisini ve makamını tehlikeye sokmaya teşebbüs edenleri yargılamaktı.

1876 Anayasası 20.04.1924 tarihinde kabul edilen yeni Anayasa ile kaldırılmış, Divan-ı Ali'nin de yapısı değişmiştir. 1924 Anayasasına göre Yüce Divan gerektiğinde TBMM.nce kurulmaktaydı.

Görevi; Bakanları, Yargıtay ve Danıştay Başkan ve Üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısını görevlerinden doğacak işler nedeniyle yargılamaktı.

1924 Anayasası gereğince Yargıtay Genel Kurulunca seçilen 11, Danıştay Genel Kurulunca seçilen 10 kişi kendi aralarında Başkan ve Başkanvekilini seçerlerdi. Başsavcı, Yüce divanda Savcı olarak görevliydi.

Uygulamada Yargıtay Birinci Başkanları, Yüce Divanlara üye seçilip, Yüce Divanda da Başkanlığa seçilmişlerdir. Bahriye Vekili İhsan beyin yargılandığı Yavuz-Havuz olayında Yüce Divana Birinci Başkan İhsan Ezgi'dir. Gümrük ve Tekel Bakanı Suat Hayri Ürgüplü'yü yargılayan son Yüce Divana ise, Birinci Başkan Halil Özyörük başkanlık etmiştir.

27.05.1960 devriminden sonra 1924 Anayasasının Yüce Divana ilişkin hükümleri çıkarılmış ve Yüksek Adalet Divanı kurulmuştur. Bu divan hem 1924 Anayasasında olduğu gibi Yüce Divanda yargılanması gereken kişileri yargılayacak hem de Demokrat Parti iktidarının Cumhurbaşkanı ile Başbakanını, bakanlarını ve o iktidarda görev yapan kişileri yargılamakla görevlendirilmişti. Yüksek Adalet Divanına ek olarak sanıkların sorumluluklarının araştırılarak "son soruşturma" açmakla yükümlü olan Yüksek Soruşturma Kurulu oluşturulmuştur. Her iki Kurula katılacak hakimler Milli Birlik Komitesince Bakanlar Kurulunun teklifi ile seçilmişlerdir. Yüksek Adalet Divanı hakimlerinin adli, idari ve askeri hakimler arasından seçileceği belirtilmişti. Yüksek Adalet Divanında ve Yüksek Soruşturma Kurulunda Yargıtay'dan birçok Başkan ve Üye görev yapmıştır.

Yüksek Adalet Divanında 1. Ceza Dairesi Başkanı Salim Başol, Başkan, 4. Ceza Dairesi Başkanı Ferruh Adalı, 1. Ceza Dairesi Üyesi Abdullah Üner ve Selman Yörük Üye, 5. Hukuk Dairesi Üyesi Vasfi Göksu ve 5. Ceza Dairesi Üyesi Adil Sanal Yedek Üye, 1. Ceza Dairesi Üyesi Altay Egesel Başsavcı olarak görev yapmışlardır. Yüksek Soruşturma Kurulunun il başkanı 6. Ceza Dairesi Başkanı Celal Kuralmen, onun görevden çekilmesi ile 2. Hukuk Dairesi Başkanı Hayrettin Şakir Perk Başkan olmuştur.

Yüksek Adalet Divanı çalışmalarını Yassıada da sürdürmüştür. Ancak 15 Eylül 1961 tarihli toplantı ve diğer toplantılar Yargıtay binasında bulunan sonradan yıkılan Kubbealtı denilen bölümde sürdürüldü. Bu dönem de divan başkanlığı 1. Ceza Dairesi Üyesi Selman Yörük tarafından yapılmıştır.

Yüce Divan görevi, 1961 Anayasası ile Anayasa Mahkemesine verilmiştir.

1221 SAYILI TEMYİZ MAHKEMESİ TEŞKİLATINA DAİR KANUN DÖNEMİ (1928-1973)

11.04.1928 tarihinde çıkarılan 1221 sayılı yasa ile Yargıtay'ın yapısı ve işleyişi ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler dairelerin sayısına ve görev alanlarına da etkili olmuştur.

834 sayılı yasa döneminde Hukuk ve Ceza bölümünde üçer daire olmak üzere toplam altı daire mevcut iken hem hukuk dairelerine hem de ceza dairelerine birer daire eklenmek sureti ve ile Yargıtay'daki daire sayısı sekize, ticaret dairesi ile birlikte toplam daire sayısı ise dokuza çıkarılmıştır.

7264 Sayılı ve 11.05.1959 Tarihli "Temyiz Mahkemesi Teşkilatına Dair 1221 Sayılı Kanunun 1, 3 ve 4 üncü maddelerinde tadilat yapılmasına Dair Kanun" İle Yapılan değişikliklere gelince;

Bu yasa ile öncelikle 1221 sayılı yasanın 5859 sayılı kanunla Yargıtay'da bulunan hukuk dairelerinin sayısı sekize çıkarılmış ve bu dairelerin görev alanlarının 7264 sayılı bu kanun ve Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü kanunları ve İcra ve iflas Kanunu ve özel yasalarla düzenlendiğine işaret edilerek dairelerin görev alanları tek tek belirtilmiştir.

Temyiz Mahkemesi Teşkilatına Dair 1221 sayılı Ka- nunun değişik 1, 2, 3 ve 4. maddelerinde değişiklik yapılmış ve yasaya yeni bir madde eklenmiştir. Değiştirilen 1, 2, 3 ve 4. maddeler ile eklenen maddeye göre;

Yargıtay 9 Hukuk, 7 Ceza, 1 Ticaret ve 1 İcra İflas Dairesinden kurulu olup, dairelerden her birinin görevi, bu kanun ve Hukuk ve Ceza Yargılama Usulü Kanunları ve İcra ve İflas Kanunu ve özel kanunlarla belli edilmiştir.

YARGITAY BİRİNCİ BAŞKANLARI VE ADLİ YIL TÖRENLERİ

Osmanlı Yargıtay'ında ilk Başkan, ünlü Hukukçu ve Devlet adamı Ahmet Cevdet Paşadır. Türkiye Büyük Millet Meclisince çıkarılan Yasa ile Sivas'ta kurulan muvakkat Temyiz Heyetinde ayrıca birinci başkanlık yoktu, daire başkanlarından biri bu görevi yürütmekteydi. Eskişehir'deki ilk kuruluşunda da Sivas'taki gibiydi. Yargıtay'ın Eskişehir'deki ikinci kuruluşunda başlı başına bir birinci Başkanlık görevi öngörülmüştür.

Birinci Başkanlarca Adalet Yılı'nı Açış konuşması yapma görevinin önceleri hukuki bir dayanağı yoktu, geleneğe dayalı idi. İlk kez Adalet Bakanı Ali Rıza Türel döneminde 6 Eylül 1943 yılında 1943-1944 Adalet yılının başlaması nedeniyle düzenlenen Açılış töreninde Birinci Başkan Halil Özyürek'ün verdiği söylev, geleneğin başlangıcı olmuştur. Bakan Ali Rıza Türel, törenin amacını belirten konuşmasının ardından sözü Halil Özyürek'e bırakmıştır. Açılış törenleri, Adalet Bakanlığınca düzenlenmekte, çağrılar Bakan tarafından gönderilmekteydi. Açılış törenleri genellikle Ankara Hukuk Fakültesi konferans salonunda yapılmaktaydı. Yalnız, 1955 Eylül'ündeki tören Yargıtay'da (Kubbealtı) denilen ve sonradan yıkılan bölümde yapılmıştır.

1943 Eylül'ünden 1955 Eylül'üne kadar her adli yıl açılışında yapılan törenler 1956 yılında Adalet Bakanlığının ara vermesi nedeni ile dört yıl yapılamamıştır. 1960 yılında Adalet Bakanı Abdullah Pulat Gözübüyük'ün çabaları sonucu yeniden canlandırılmış ve günümüze kadar süregelmiştir. 1961-1965-1973-1975 ve 1979 yıllarında seçim dönemlerine rastlaması nedeni ile tören yapılamamıştır.

1955 yılına kadar yapılan açış konuşmalarında; İstiklal Marşı'nın ardından Yargıtay Birinci Başkanlarınca, meslekten ayrılan Başkan, Üye ve Hakimlerin adlarının açıklanmasının ve iyi dileklerinin iletilmesinin ardından Yargıtay'ın yıllık çalışması hakkında bilgi verildikten sonra, yargının sorunları ve çözüm yolları geniş olarak anlatılırdı. 1943 yılından itibaren köklü güzel bir gelenek olarak başlayan 1973 yılında yasa emri haline gelen söylevler bugüne kadar önemini korumuş, adli yargı mensupları ve toplum tarafından her adli yıl'da merakla yargının hep aynı ve değişmeyen sorunlarının Yargıtay Birinci Başkanı tarafından seslendirilmesi beklenir olmuştur.

1960 yılından sonra yapılan Adli Yıl Açılış söylevlerinde; Yargıtay 1. Başkanları gelişen ve değişen Türkiye ve dünya olaylarına kayıtsız kalmamışlardır. Yargıçlarında aydın ve yurtsever olduğu, her konuda sorumluluk taşıdığı, sadece pozitif hukuk uygulayıcısı olmasının yeterli olmadığı, aksine ideal hukukun ve toplumun gerçekleri bulması konusunda düşünce üretmekle yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Özeleştirii yapmanın bireye ve topluma çok şey kazandıracağına bilinci içerisinde Adli Yıl Söylevlerinde siyasal, ekonomik, toplumsal rahatsızlıkları dile getirmenin tarihsel bir görev olduğu sürekli yinelenmiştir. Yargıtay 1. Başkanlarından Halil Özyürek'ün "yeterki, Türk Hakimisi Türk yurdunda adaleti daima muzaffer kılmak fikrini, dimağında daima meşale olarak yanık bulundursun" sözünde belirttiği gibi bu görevlerini bugüne kadar topluma ve Türk yargısına yakışan şekilde yerine getirmişlerdir. Adli Yıl Açılış Söylevleri ve içerikleri tarihimiz için önemli yazılı belge niteliği taşımaktadırlar.

Yargıtay Birinci Başkanları, her adli yıl açılışında aynı sorunları yinelenmekten bıkmayarak çözüm yolları aramaya çalışmışlar, sorunlara asla karamsarlık, umutsuzluk içinde değil; iyimserlikle yaklaşarak, tarihsel sürecimizden sonuçlar çıkararak, yüce önder Atatürk'ü örnek alarak, hukuk devletine hep inanmışlardır. Demokrasinin temel öğelerinden olan toplumda hoşgörü ve saygı ortamı içinde siyasal inançlar ve faaliyetleri yadırgamadan, düşman olmadan, Anayasa ve yasaların kendilerine tanıdığı hak ve özgürlükler kapsamında hukuk düzenini oluşturan kuralları tekrar tekrar söylemekten bıkmamışlardır.

1943 yılından beri süregelen anlamlı toplantılarda yargının nasırlaşmış sorunları yinelenerek Türk Adalet Teşkilatının yıllarca çok ağır yük ve sorumluluk altında özveri ile çalıştığı tüm açık konuşmalarında değişik ifadelerle tekrarlanmıştır.

Bu arada millet ve hak yolunda, Adalet hizmetinde 140 yılını geride bırakan Yargıtay, köklü mazisi ve anıtlamış kararlarıyla saygınlık yaratmıştır. Yargının sorunlarının gelmiş geçmiş bütün yasama ve yürütme organlarınca bilinmesine ve ısrarla çözümleri ile birlikte tekrar tekrar anlatılmasına rağmen, sorunlarımızın çoğuna arzulanan düzeyde adil, kalıcı ve gerçekçi bir çözüm getirilememiş olması, son derece üzücü ve geleceğimiz açısından düşündürücüdür.

İlk defa 1977-1978 Adli Yıl Açılışı ,Yargıtay Birinci Başkanı Cevdet Menteş zamanında, Yargıtay'ın o günlerde hizmete açılan şimdiki konferans salonunda yapılmıştır. Sonrasında ananevi gelenek olarak törenler bir istisna (2001 yılı ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi Kemal Kurdaş Salonunda) dışında hep Yargıtay'da yapılmıştır.

Her yıl Adli yıl açılış töreni programında Anıtkabir ziyareti yer almaktadır. Bu anlamlı ziyarette, Yargıtay Birinci Başkanı, Anıtkabir özel defterine tüm Yargıtay mensuplarının duygu ve düşüncelerini yansıtır.

Gerçek Hukuk devleti, çağdaş gelişmeleri yasalarına, hukuk düzenine aktaran devlettir. Toplumunu oluşturan fertlerin özellikle devlet içinde hakim olan idare edenlerin yasalara ve yargı kararlarına yürekten inanarak bağlı kalmaları sonucunda çağdaş hukuk sistemine geçebilir. Demokratik hukuk kurallarına uygun yeni düzenlemeler getirilebilir. Akla, bilgiye ve yaşamın içinde olarak toplumun ihtiyaçlarına göre düşünülüp yeni düzenlemeler getirilmesi için yargı kuruluşlarının en üst düzeyde yapılandırılması ve yargı gücü ile denetiminin önemi söylevlerde sürekli vurgulanmıştır. Bunun yanında olumsuzluklar da açıkça anlatılmış, ülkemizde vatandaşların Adli sorunlarına, yakınmalarına, yargı teşkilatının sıkıntılarına geniş kapsamlı kalıcı çözümler yerine, gündelik çözümlerle yetinildiği, ciddi Adalet politikası olmayışı, kadro personel ve bütçe yetersizliği sonucunda yargının durumunun Anayasal gücü ve yeri ile orantılı duruma bir türlü getirilemediği, yıllardır süregelen sorunların gün geçtikçe artmasının Yargıtay'ı ciddi endişelere sevkettiği, davaların irade dışı uzaması sonucunda adalete karşı inanç ve güvenin zedelenmesinin manevi sorumluluğunu Yargıtay'a yüklemenin haksızlık olacağı Yargıtay Birinci Başkanlarınca her adli yıl açılışında dile getirilmiştir.

Yargının kendisini yaratan Devlet sisteminden soyutlanmadan, ancak işlevini yerine getirirken yasama ve yürütmenin etkisi altına da girmeden karar vermesi gerektiği, bu bağımsızlığın öncelikle kavram olarak benimsenmiş bir yargı sisteminin insan ögesi sayılan hakimin de güvencesi olduğu ve devlete hukuk devleti niteliği kazandıran bu temel kural zedelendiği an, bundan doğrudan adaletin, Devletin ve Türk Milletinin zarar göreceğinin unutulmaması icap ettiği Yargıtay Birinci Başkanları tarafından açıklanmıştır. Yargı gücünün, başlı başına mevcut ve bağımsız bir güç olduğu, "Yargının bağımsızlığı ilkesi" insan aklına gelebilecek en üst düzey ve boyutta düşünülmüş Anayasa ve yasalarda mükemmel şekilde yer almış olsa bile, yargıç güvencesi olmadıkça yargının tam bağımsızlığından söz edilemeyeceği belirtilmiştir.

Hakimin güvenceden yoksun olduğu kaygısına kapıldığı anda bu kavramın sadece şekli olacağı, Anayasanın 9, 138, 139. maddelerinde kaynağını bulan yargı bağımsızlığı ve hakim güvencesi kavramlarının, sadece yargıya ve hakime tanınan bir imtiyaz değil; aksine toplumun tüm kesimlerinin, demokratik düzenin ve giderek devletin güvencesidir denilmiştir..

Uyuşmazlıkların süratle çözülebilmesi, yargı kararlarının uygulanabilmesi için, hükmün doğru olması, kamu vicdanını rahatlatması, hakimin bağımsız olması ve kararların gerekçeli olarak açıklanması, yargıçların günlük kaygılardan uzak tutularak kendilerini geliştirmeye olanak sağlayacak bir gelir düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Yargı binalarının yetersizliği ve genel bütçeden adalete ayrılan payın yüzde birler civarında olduğu ve bu miktarında yargının, kamusal işlevi ile orantılı ve yeterli olmadığı açıktır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kuruluş döneminin zorluklarına ve olanaksızlıklarına rağmen bütçeden yargıya ayrılan payın bu günün 4-5 katı olduğu, yargıya o yıllarda verilen önemin sonucudur.Bütçeden alınan bu payla hiçbir yeniliğin ve reformun gerçekleştirilmesine ve yargı bağımsızlığının alt yapısını oluşturacak düzenlemelerin yapılmasına olanak yoktur.

Başkanlar konuşmalarında Mahkemelerdeki eksikliklerden, aksaklıklardan, davaların gerektiği gibi çabuk sonuçlandırılmadığından, vatandaşların yakınmalarından söz etmişlerdir. Alınması gereken acil tedbirler de belirtilmesine rağmen bu sözler bugüne kadar yankı bulamadığı gibi, her geçen gün iş yükünün artışının da eklenmesiyle gerilemiştir. Buna bağlı olarak vatandaşların şikayetleri de artmıştır.

Yargının maddi gereksinimlerini karşılamaktan uzak olan genel bütçeden alınan payın artırılması gerektiği ve ekonomisi güçlendirilmiş bağımsız yargının toplum düzeninin sağlanmasında en önemli rolü üstleneceğini, yargının ağır işleminin adaletin gecikmesi sonucunu doğuracağı adli kolluğun bir an önce kurulması, tam bağımsız ve yargıçları tam güvenceli,tüm işlevlerini etkin ve eksiksiz yerine getirebilen bir yargının demokrasilerin mutlak gereği olduğu açılış söylevlerinde dile getirilmiştir. Bağımsızlık ve güvencenin; yargı veya yargıç için ayrıcalık olmadığı; Hakkın eksiksiz, etkisiz ve ödünsüz gerçekleşmesi için zorunlu olduğu açıklanmıştır. Siyasilerin iktidarda iken hukuka siyaseti sokmak yerine; hukuku siyasete egemen kılmak erdemini göstermelidirler. Siyasilerin böylece tarihin ebedi saygısına layık olacakları gerçeği sık sık anlatılmış ve bağımsız yargının, yeri ve zamanı geldiğinde yasamanın ve yürütmenin kendi mensupları için de sığınılacak en sakın liman olabileceğinin unutulmaması gerektiği, çünkü siyaset ve hukuk tarihimizin bu unutkanlık örnekleri içeren hazin ve ibret verici öykülerle dolu olduğu, siyasi kuvveti kaba

kuvvetten ayıran özelliklerin başında adaletin geldiği, yargılama erkinin yasama ve yürütmeden ayrılmamışsa bağımsızlıktan söz edilemeyeceği, eğer yargı erki yasama ile birleşmişse vatandaşın hayat ve hürriyetinin keyfiliğe tabi olacağı, eğer yargı erki yürütme erki ile birleşirse hükümlerin tahakküme dönüşeceği vurgulanmıştır. Yargı bağımsızlığının gerçekleşmesinde kıskançlık gösteren siyasiler, çeşitli kriz dönemlerinde bu bağımsızlığın yokluğunun ve eksikliğin acısını en çok kendileri çekmiş, ülkeleri ve ulusları da bundan olumsuz biçimde etkilenmişlerdir. Yargıtay 1. Başkanlarınca adli yıl açış konuşmalarında her yıl yinelenmesine rağmen, beklenen ve özlenen yargı reformu bir türlü hayata geçirilememiştir.

1971 yılına kadar Yargıtay Başkan ve Daire Başkanları emekli olana kadar veya kendi istekleriyle ayrılana kadar görevde kalırlardı. Şimdiki gibi Yargıtay'da sık sık Başkan seçimi yapılmazdı. 1961 Anayasasının 139. maddesi 20/09/1971 gün ve 1488 sayılı yasa ile değiştirilerek bu uygulamaya son verildi. 139. maddesinin 4. maddesi gereğince "Yargıtay Birinci Başkanıyla İkinci Başkanlarının (Daire Başkanları) ve Cumhuriyet Başsavcısının görev süresi dört yıl" olarak belirlendi. 1730 sayılı Yargıtay Kanunuyla seçimlerin esasları saptandı ve 1973 Haziranında dört yılını dolduran başkanların seçimleri yenilendi. Böylece ilk defa 1971'de Anayasa ile kurulan sistem bugün de yürürlüktedir. 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/06/1981 gün ve 2483 sayılı kanun ile eklenen geçici madde ile Cumhuriyet Başsavcivekilliği ihdas edilmiştir. Daha sonra 2797 sayılı Kanunda da yerini almıştır.

1944-1945 yılı Adli Açış Konuşmasını Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün huzuruyla yapan Yargıtay 1. Başkanı Halil Özyörük, Adli yıl açılış konuşmasının bir gelenek haline getirilmesi konusundaki arzularını şöyle açıklamıştır; Geçen adli yılı ilk açtığımız tarihten bugüne kadar tam bir yıl geçti. Şu anda Türkiye'nin tüm mahkemeleri tatil devresinden yeni çalışma devresine girmiş bulunuyor. Her eylül ayının altıncı günü tekerrür eden bu olay, yıllık kaza faaliyeti için bir başlangıç teşkil etmektedir. Kanunun buna işaret etmekte oluşu da kaza işlerinde modern bir Devlet için zaruri görülen ıttirâd ve mükemmeliyetin teyidi demek olur.

Adli yılın başladığı günde kaza organlarının başında gelen Temyiz Mahkemenizin bir tören yapmasından daha tabii ne olabilir?

Yurdumuz için, memleketimiz adliyesi için adli yılın başlangıç gününü takvim yaprakları arasında işaretlemek adeti pek yenidir. Hatta bu konuda bir adetten bahsetmek mümkün görülmebilir. Zira, biz hukuk mensupları adetten söz açtığımızda uzun zaman değişmeksizin tekrarlanan gelen ve yazılı olmayan hukuk kuralını düşünürüz. Burada kasdetmek istediğim adet, tabir caiz ise (tören-adet) adı verilebilecek olan bir alışkanlıktan başka bir şey olmayacaktır. Temyiz Mahkemesi'nin çalışma devresine girdiği günde merasimli bir toplantı yapmasından daha tabii bir şey olmayacağı ve bu toplantılarda faydalı hasbihaller yapılacağı içindir ki, bunların her yılın aynı gününde tekrarlanacağını ve böylece güzel bir meslek adetinin teessüs edeceğini söylemek benim için bir bahtiyarlık vesilesidir. Adli yıl başlangıcı toplantılarının meslek hayatı ve meslek terbiyesi bakımlarından haiz olduğu faydalardan başka, müsbet bir takım neticeler de doğuracağından şüphe edilmemelidir.

Gerçekten, bu toplantılar bir taraftan halk kitleleri ile yüksek kaza uzvu arasında bir münasebet yaşatmak; diğer taraftan da geçmiş adli yıl içerisindeki çalışmalara dair topluca malûmatın bir arada gözden geçirilmesi bakımlarından önemli neticeler ortaya çıkarabilir.

Devamla;

Adli yıl açılış töreni 1730 sayılı Yargıtay Kanunu ile Yasa hükmü haline gelmiştir. 52 maddede "Her adli yıl, Ankara'da Yargıtay 1. Başkanının söylevi ile açılır. Açılış söylevinin metni üzerinde daha önceden başkanlar kurulunun düşüncesi alınır" denilmiştir. 2797 sayılı Yasanın 59 maddesinde de aynı düzenleme yer almıştır. Törenin amacı; yargının işleyişi hakkında gereken açıklamaları yaparak sorunları dile getirmek, çözüm yollarını önermektir.

Adli yıl açılış töreninde Yargıtay Başkanının konuşması sonrasında konuşma yapıp yapılmayacağı hakkında yasa hükmü yoktur. 1973 yılındaki törende Yargıtay 1. Başkanının açılış konuşmasının ardından törenin bittiği düşünüldüğü sırada Barolar Birliği Başkanı kürsüye çıkarak bir konuşma yapmıştır.

Sonraki yıllarda Barolar Birliği Başkanları, Yargıtay 1. Başkanından sonra konuşma yaparak geleneği sürdürmüşlerdir. Yargıtay 1. Başkanları, törenden önce Barolar Birliğinin konuşma metninin Yargıtay Başkanlığına gönderilmesi konusunda titizlik göstermişlerdir.

Adliye Mahkemeleri yasa gereği 20 Temmuz-6 Eylül tarihleri arasında Adli tatile girmektedir. Adli tatil ve Adli yıl açılış töreni Fransa'dan alınmıştır. Fransa'da Yargıtay Büyük Genel Kurulunun toplanarak tören yapılması yeni adli yılın başlangıcı kabul edilmektedir.

1730 Sayılı Yargıtay Kanunu

Yargıtay'ın çalışmaları, yönetimi ve denetimi 14 Nisan 1928 gün ve 1221 sayılı Temyiz Mahkemesi Teşkilat Kanunu ile yürütülmekte idi. Yasada birçok kez değişiklik yapılmasına rağmen ihtiyaca yetmemesi, aksayan yönlerinin çokluğu sonucunda, yeni bir yasanın varlığına gereksinim duyulmuştur. 1961 Anayasasının geçici 7. maddesiyle Yargıtay Kuruluş Yasasının en geç 6 ay iç inde çıkarılması öngörülmüştür. 1730 sayılı Yargıtay Yasası 12 yıl aradan sonra 16 Mayıs 1973 tarihinde çıkarılabilmiş ve 01.06.1973 günü de yürürlüğe girmiştir.

Bu yasa ile Yargıtay'ın kuruluş, işleyiş ve görevleri yeniden düzenlenmiştir.

Hukuk ve Ceza Genel Kurulları ile dairelerin çalışmaları, Cumhuriyet Başsavcılığının kuruluş ve görevleri yeni baştan saptanmıştır. Birinci Başkanlık Divanı, yönetim kurulu, Haysiyet Divanı, Yayın İşleri Müdürlüğü gibi yeni kuruluşlara

yer verilmiş ve seçimleri düzenleyen esaslar getirilmiştir. Yargıtay'ın ilk kez Genel bütçe içinde kendine ait ayrı bir bütçesi olmuştur. Bütçenin 1. derecede ita amiri Birinci Başkan olarak belirlenmiştir.

Yargıtay'ın 11 Hukuk ve 7 Ceza Dairesi olan sayısı 16 Hukuk ile 9 Ceza dairesi olarak arttırılmıştır. Birinci Başkana tanınan yetki ve tasarrufların bir bölümü (çok acele işler hariç olmak üzere) Birinci Başkanlık divanı ile yönetim kuruluna aktarılmıştır. Biri Hukuk diğeri Ceza Daireleri Başkan ve Üyeleri arasından seçilecek iki Birinci Başkan vekilliği ilk kez 1730 sayılı yasada yer almıştır.

Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının çalışmasını kolaylaştıracak toplanan ve karar yeter sayılarının yeniden düzenlenmesi sonucu çalışmalarına ivme kazandırılmıştır.

1971 yılında Anayasa'da yapılan bir değişiklikle Divan-ı Ahkam-ı Adliye'den itibaren uygulanan bir sisteme son verilmişti. 1971 yılına kadar Yargıtay Başkan, Başsavcı ve Daire Başkanları emekli olana veya kendi istekleriyle ayrılana kadar görevlerinde kalırlardı. 1961 Anayasasının 139. maddesi 20.09.1971 gün ve 1488 sayılı yasa ile değiştirilerek bu uygulamaya son verilmiştir. 139. maddesinin 4. fıkrası ile Yargıtay Birinci Başkanıyla ikinci Başkalarının ve Cumhuriyet savcısının görev süreleri dört yıla sınırlandırılmıştır. 1730 sayılı Yargıtay Kanunuyla seçimlerin esasları saptanarak 1973 Haziranında dört yılını dolduran Başkanların seçimleri yenilenmiştir. Böylece ilk defa 1971'de Anayasa ile konulan görev süresi 4 yıla sınırlama sistemi bugünde yürürlüktedir. Yeni daireler çalışmaya başlayarak Anayasanın 13 ve Yargıtay Yasasının 50. maddeleri gözetilerek ve anılan maddelere ters düşmeyen, Yargıtay çalışmalarını düzenleyen İç Yönetmelik yapılmıştır. 1973 yılı ekim ayında yeni kurulan dairelere 42 Yargıtay Üyesi seçilerek görevlerine başlamışlardır. 1974 yılında Yargıtay üye mevcudu Birinci Başkan, Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanlar dahil 202 kişiydi. Bunun 14'ü Yüksek Hakimler Kurulunda görevliydi. Tetkik Hakimi sayısı ise 147 kişiydi. Dosya sayısının geçmiş yıllarla kıyaslandığında ise; 1945 yılında (101.413) Daire sayısı 12, 1959'da (180.796) Daire sayısı 16, 1968'de (200.986) Daire sayısı 18, 1973 yılında gelen dosya sayısı (270.842) daire sayısı ise 24'e çıkarılmıştır. 1730 sayılı Yargıtay kararına 25.06.1981 gün ve 2483 sayılı kanunla eklenen geçici madde ile Cumhuriyet Başsavcivekilliği ihdas edilmiştir. Cumhuriyet Başsavcivekilliği 1982 Anayasasına girmiş ve daha sonra çıkarılan 2797 sayılı Yargıtay Kanununda da yerini almıştır.

İlk defa Yargıtay Daireleri Hukuk ve Ceza olarak numaralanmış ve her dairenin görevleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ayrıca görev alanları da yeni dairelerin kurulması ile yeniden belirlenmiştir.

1730 sayılı yasa ile döner sermayeye bağlı yayın işleri müdürlüğü Tasnif ve Yayın Kurulları oluşturulmuştur.

Daha sonra 1983 yılında yürürlüğe giren ve bugün yürürlükte olan 2797 sayılı Yargıtay Yasasının kabul ettiği pekçok hüküm 1730 sayılı yasadan alınmıştır.

Yargıtay'da 1221 sayılı yasada olduğu gibi her dairede Büyük Genel Kurulunca seçilen İkinci Başkan (Daire Başkanı) ile Birinci Başkanlık divanınca görevlendirilen yeteri kadar üye bulunur. 1221 sayılı yasada bir yedek üye sınırlaması 1730 sayılı yasa ile Başkanlık Divanın taktirine bırakılmıştır.

Hukuk ve Ceza Genel Kurullarında 834 sayılı yasa zamanında karar vermek için üçte iki çoğunluğun sağlanması gerekli iken 1221 sayılı yasa zamanında "salt çoğunluk" yeterli sayılmış ve bu Kurulların toplanması ve karar vermesi kolaylaştırılmıştır. Oysa önceden toplantı yeter sayısı bulunduktan sonra bile katılanların üçte ikisinin oyu ile karar alınabiliyordu. Bu yüzden Genel Kurullar gerektiği gibi çalışmıyordu. 1971 ve 1972 yıllarında Hukuk Genel Kurulunda ikibini aşkın dosya tetkik edilmek üzere sıra beklemekteydi. 1730 sayılı yasa ile toplanma yeter sayısı indirilmiştir.

YARGITAY BİNALARI

İstanbul'un işgali üzerine birçok kurum gibi Temyiz Mahkemesi de görevini yapamayacak hale gelince, yeni bir Temyiz Mahkemesinin kurulması kaçınılmaz olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti 02.06.1336 tarihinde Sivas'ta Geçici Temyiz Heyetinin oluşturulması hakkında Meclise dokuz maddelik kanun tasarısı vermiştir. Kanun tasarısında geçici temyiz heyetinin biran evvel teşkili için hilafet makamının ve Osmanlı Saltanatının işgali nedeniyle mahkeme-i temyize dosya sevkinin zor olduğu sebep olarak gösterilmişse de, kanun tasarısının mecliste görüşülmesi sırasında Sivas'ta veya Ankara'da görev yapması konusunda uzun tartışmaların olduğu, Temyiz Mahkemesinin Sivas'ta kurulmasını isteyenlerin gerekçesi, Sivas'ın daha doğuda olması nedeniyle ulaşımın kolaylığı ve daha merkezi durumda bulunmasıydı. Sivas'a dosya veya evrakın daha kısa zamanda ulaşacağı bu nedenle yargılamanın daha hızlı ve çabuk olacağı ayrıca Temyiz Mahkemesinin Ankara'da olması halinde hükümetin, Temyiz Mahkemesi yargıçlarının mütalâ ve oylarını etkileme olasılığı bulunduğunu ileri sürüyorlardı.

Temyiz Mahkemesinin Ankara'da görev yapmasını isteyenlerin en büyük kozu divanı âli'nin toplanmasına lüzum görüldüğü taktirde Sivas-Ankara gelişi gidişlerinin zorluğuydu.

Uzun tartışmalardan sonra Temyiz Mahkemesinin Sivas'ta kurulması çoğunluk kararı ile kabul edilerek 7 Haziran 1920 tarihinde 14 nolu kanun ile yürürlüğe girdi. Böylece Sivas'ta geçici temyiz heyeti kurulmuş oldu. Şeri'ye hukuk, ceza ve istida olmak üzere dört daire oluşturuldu. Her dairede bir reis dört üye ve ayrıca bir Başsavcı ile iki Başsavcı vekili bulunmaktaydı. Böylece tarihimizde ilk ve son olarak İstanbul ve Sivas'ta iki ayrı yerde görev yapan Temyiz Mahkemesi örneği yaşandı.

Kurtuluş savaşının kazanılması ile birlikte işgal altında bulunan batıdaki şehirlerin geri alınması Sivas'ın merkezietini kaybettirmeye başladı. İstanbul, İzmir ve Edirne bölgesindeki davaların çok fazla olması, Temyiz Mahkemesinin Sivas'tan taşınmasının gündeme gelmesine yol açtı. Gecikmelere öncelikle hukuk davalarının çokluğu sebep

olmaktaydı. Ceza davaları istida ve ceza dairelerinde görülebilirken, hukuk ve ticaret mahkemelerinden verilen kararlara yalnız Temyiz Mahkemesinin hukuk dairesince bakılmaktaydı. Sonuç olarak; Temyiz Mahkemesinin kuruluşunda belirlenilen amaç iş çokluğu ve ciddi inceleme yapılmasına vakit bulunamaması nedeniyle gerçekleştirilemiyordu.

İstanbul ve Sivas'ta iki ayrı yerde iki temyiz mahkemesinin var oluşu İstanbul'un Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin eline geçmesi ile sonlandı. Sivas'taki Temyiz heyeti de ulaşım olanaklarının kısıtlı oluşu adaletin gecikmesine sebep olduğu gerekçe gösterilerek Eskişehir'in coğrafi durumu özellikle demiryollarının kavşak noktasında bulunması, kuruluş aşamasında Yargı'nın siyasi çevre dışında kalmasına özen gösterilmesi, hızlı ulaşım sağlayacağı düşünülerek 14.11.1923 tarih 371 sayılı yasa ile Eskişehir'e taşındı ve Eskişehir'deki görevini 1935 tarihine kadar sürdürdü. Yeni Türkiye Cumhuriyetinin başkentinin Ankara oluşu ve tüm devlet kuruluşlarının burada bulunması nedeniyle, 10.06.1935 tarih ve 2769 sayılı yasa kapsamında Ankara'ya devlet binalarının yer aldığı Bakanlıklardaki Avusturyalı mimar Prof. Clemens Holzmeister yaptığı o günlere göre çok modern binasına taşındı. Ankara, Eskişehir ve Sivas'da yaşamını sürdürdüğü dönemdeki binalarına gelince; Osmanlı Yargıtay 1933 yılında yanan binanın üçüncü katında çalışırdı. Aynı katta ayrıca Adliye Nazırlığı orta katta İstanbul mahkemeleri alt katta ise İstanbul Valiliği yer alırdı. Cumhuriyet döneminde adliye sarayı olarak kullanılan binanın arsası Ayasofya camiiinin denize bakan bölümündedir.

Sivas'taki muvakkat Temyiz Heyetinin görev yaptığı bina bugün mevcut değildir. Eskişehir Temyiz mahkemesinin çalıştığı bina ise bugün Eskişehir Hacı Süleyman Çakır Kız Lisesinin yanında, Töre Sokağında yer aldığı ve o yıllardaki binanın yıkılıp yeniden yapılarak Adalet İlkokulu olarak hizmet verdiği, ancak binanın müracaat veya nizamiye olarak adlandırılan eklentisinin muhafaza edilerek bugünlere geldiği, bugünkü adresinin Eskişehir ili Arifiye mahallesi okullar Sok. No: 2 olduğu, binanın 5x5 ebadında iki, 4x6 ebadında 1 odası olan bina, Eskişehir kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulu müdürlüğüne tahsis edilmiş ve revizyon görmüş olan bina bugün müze olarak kullanılmaktadır.

Ankara'daki binamızın tarihsel sürecini incelediğimizde; Daha önce açıklandığı gibi Avusturyalı mimar Prof. Clemens Holzmeister tarafından yapılmıştır. Yeni başkentin yönetim yapılarını projelendirmek üzere 1927 yılında Türkiye'ye davet edilen Holzmeister, 1936 yılına kadar ard arda Türkiye Cumhuriyetinin yeni binalarını (13 bina) yaptığı, 1938 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi projesini gerçekleştirmesi için Atatürk tarafından görevlendirildiğinde, Hitler'in birliklerinin Avusturya'yı işgale hazırlandığı bilgisi gelmesi üzerine Avusturya'nın bağımsızlığı için mücadele eden hükümeti destekleyişi nedeniyle Viyana'daki görevinden uzaklaştırıldı. İkinci Dünya savaşı yıllarında Türkiye'ye sığınan yüzlerce aydın arasına katıldı. 1938-1954 yılları arasında İstanbul ve Ankara'da mimari proje çalışmalarını sürdürdü. İTÜ Mimarlık Fakültesi'nin öğretim kadrosunda yer alarak, yeni mimar kuşaklarının yetişmesinde katkıda bulundu. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin uluslararası proje yarışmasını da kazanmasıyla devletin "Resmi Mimarı" konumuna geldi. Ankara için ilk projelerini, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi ile Düseldorf Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesör olduğu ve uluslararası mimarlık pratiğini yürüttüğü dönemde gerçekleştirdi. Türkiye ile bağlarını hiç koparmayan Holzmeister, en son ziyaretini TBMM kompleksi içinde yapılacak ek binalar için görüşüne başvurulduğu 1978 yılında yaptı. Ülkesinde, alanında çok popüler olan Clemens Holzmeisteri ünlendiren eserleri arasında Avusturya ve Almanya'da inşa ettiği modern kiliseler ve Salzburg festival sarayının yenileme ve genişletme projeleri yer alır.

CLEMENS HOLZMEISTER'İN TÜRKİYE'DE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ESERLER

1. Avusturya Sefareti
2. Çalışma Bakanlığı (şu anda Bayındırlık Bakanlığı)
3. Emlak Bankası
4. Gazi Evi / Cumhurbaşkanlığı Köşkü
5. Genelkurmay Başkanlığı
6. Güven Anıtı (Heykel: Anton Hanak and Josef Thorak)
7. Harbokulu
8. İçişleri Bakanlığı (ve Vilayetler Meydanı)
9. İktisat ve Ziraat Bk.(Ticaret Bk., şu anda Yargıtay ek binası)
10. Merkez Bankası
11. Milli Savunma Bakanlığı
12. Ordu Evi
13. TBMM
14. Yargıtay

Binalarının projelerine imza atan Holzmeister için Avusturya Güzel Sanatlar Akademisi öğretim görevlileri ve öğrencileri Türkiye'ye gelerek büyük mimarın eserlerini incelemektedirler. En son öğrencileri Behruz Çivici ve Prof.Dr.Holzbaver ile birlikte Avusturya'lı mimarların oluşturduğu 27 kişilik heyet mimarın Ankara'daki binalarını yerinde görmek amacıyla 12 Nisan 2003 yılında gezi programı kapsamında Yargıtayımızı da ziyaret etmişlerdir. Ayrıca; mimarın onuruna "Tarihin dönüm noktalarında bir mimar-Clemens Holzmeister - adıyla Ekim 2001 tarihinde Türkiye-Avusturya işbirliği ile düzenlenen TBMM'sinde açılan ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinde tekrarlanan sergi

sırasında Yargıtaydaki çalışmalarını sürdüren ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim görevlisi Doç. Dr. Aydan Balamir bize, yaşadığımız mekanın mimarını tanımamız konusunda önemli bilgiler vermiştir. Yargıtay "ek" binamızın korunup, değişiklik yapılmaması nedeni ile geçmişle bağlantısını sürdürdüğü, konuk ettiğimiz Avusturyalı mimarların gösterdiği mesleki ilgi ve incelemelerinden de anlaşılmıştır. Kayda geçen çalışmalarının sayısı 673 olan Holzmeister'in mimarlığa adanmış yaşamı 1983 de 97 yaşında sonlanmıştır.

Yargıtay tarafından şu an kullanılan binalara gelince;

İlk ana bina 1933-1935 yılları arasında Prof. Clemens Holzmeister tarafından onaltı lira birim fiyattan hesaplanarak altıyüzbin lira maliyetle Alman Neo-Klasizm tarzına yaklaşan mimarı üslupla tamamlanmıştır. 1935 yılında ilk taşınmada Yargıtaydan başka Adalet Bakanlığı, Askeri Yargıtayın birlikte kullandıkları geçen yıllar içinde yetersiz kalınca Bakanlık ve Askeri Yargıtay kendi binalarına taşınmışlar ancak yine de çözüm olamayınca, 1956-1958 yılları arasında orijinali iki kat olan binaya bir 3.kat ilave edilmiştir. Yargıtayda artan iş hacmi nedeniyle kadro ve daire ilavesi olunca Avusturyalı mimar Holzmeister'in 1955 yılında Adli yıl açılışı ve yüce divan yargılamaları için özenle yaptığı mimarlık şaheseri olan "Kubbe altı" olarak adlandırılan bölüm, 1960'lı yıllarda şu anda orta bina konferans ve Genel Kurul binalarının yapımı için yıkılmıştır. O yıllarda Adli Yıl açılışlarında, Askeri Bandonun kubbealtında çaldığı İstiklal Marşı ve Askeri Marşlar eşliğinde gelen konuklar karşılanır, ana binanın giriş protokolünün ihtişamı ve kubbealtının genişliği birleştiğinde muhteşem bir görüntünün oluştuğunu büyüklerimizden sıkça dinleyerek, o ihtişamı görememenin burukluğunu yaşamaktayız. Kubbealtı bölümünün yıkılıp mimari yapı olarak diğer binalarla uyum göstermeyen Genel Kurul ve Konferans salonlarının bulunduğu binanın yapılması üzücüdür. Yüksek Hakimler Kurulu 887 sayılı kanun ile Yargıtaya 30 üye kadrosu ilave edince, 1967 de bitirilen ve hizmete açılan orta bina da yetersiz kalmıştır.

Ancak kadro artırımı nedeni ile hizmete açıldığı anda yetersiz kalan binanın sekiz kat yapılması planlanmış, inşaat ona göre yürütülmüş ancak imar heyetinin yüksekliğe sınır getirmesi nedeniyle dört katta bırakılmıştır. İmar heyetinin bu kararı Danıştay tarafından bozulmuştur. Bugün orta bina olarak nitelenen bölüm 5 katlıdır.

Adli yıl açılış konuşmalarında sıkça "bina yetersizliğimiz" yinelenmiştir. Yargıtay Başkanlarımızdan Cevdet Menteş 1973-1974 Adli yıl açılışında tetkik hakimi kadrosunun yetersizliği nedeniyle 50 tetkik hakimi kadrosu istendiği, kadronun verildiğini ancak bu kez de bina sorunu ile karşılaşıldığını. Dosyaları okuyan, taktir eden, düşüncesini de bildirme zorunluluğu olduğu kabul edilen tetkik hakimlerinin binaya yerleştirilmesinde zorluk çekildiğini, bir odada 3-4 kişi oturmak zorunda bırakıldıklarını, binanın hava boşlukları ve depolarının dahi odaya dönüştürüldüğünü yine de yerleşimi sağlayamadıklarını açıklayarak, Dairelerinde çalışmak isteyen hakimleri evlerinde dosya okumaya zorlamanın, onları sınırlandırmak olduğunu, evde çalışmalarının sakıncaları da olduğunu, dosyaların odacı ve mübaşirler tarafından evlere gönderilip, tekrar geri getirilmesinin güçlüğü, dosya kaybı riski olduğu bu durumda inşasına başlanan ek iki katın da yetmeyeceğini. Toplantı ve duruşma salonlarının inşaatının da yarım olduğunu Yüce Yargıtay'a yakışır bir bina yapılmıyacağı kadar en uygun yerin Yargıtay binasının arkasında bulunan tarafına bakan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına ait bina olduğunu açıklamıştır.

Cevdet Menteş, 1975-1976 Adli yıl açılışında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına ait binanın üstten iki katının boşaltılarak Yargıtaya verildiğini ancak bina yetersizliğinin devam ettiğini bildirmiştir.

1943 yılından itibaren köklü ve güzel bir gelenek olarak başlayan 1973 yılından bu yana Yargıtay yasası gereği yürütülen Adli yıl açılışları önceleri Ankara Hukuk Fakültesi Salonunda yapılmıştır. 1955 yılındaki tören sonradan yıkılan Kubbealtı bölümünde yapılmış, Konferans Salonu Genel Kurul Salonlarının hizmete açılması nedeniyle 1977-1978 Adli yıl açılış töreni ilk defa Yargıtay binası içinde yapılmıştır.

Yargıtay 1.Başkanı Cevdet Menteş tarafından ve Yargıtay binası içinde yapılma geleneği 2001-2002 Adli yıl açılışı ODTÜ Kemal Kurdaş Salonunda yapılması dışında hep sürdürülmüştür. Sonrasında Atatürk Bulvarı üzerinde yer alan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına ait bina (Enerji binası olarak anılır) alınarak, sonradan eklenen koridorlar ve üst geçitle ana binaya bağlanmıştır.

1990'lı yıllarda yeni dairelerin kurulması nedeniyle kadro artışı gündeme geldiğinde bu kez Prof. Clemens Holzmeister'e aynı yıllarda onaltı lira birim fiyatla yaptırılan, ancak ana binadan daha yüksek maliyet olan yediyüzellibinliraya mal edilen, önceleri Ticaret Bakanlığının sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı binası olarak kullanılan tarihi bina Başbakanlığın 10 Ekim 1990 günlü yazısı ve tahsis ile birlikte kullanılmaya başlanılmıştır. Şu anda Yargıtay tetkik hakimleri tarafından kullanılmaktadır. Her kadro arttırımında yapı eklenmesi ve eklentilerin koridor ve köprülerle birbirine bağlanması sonucu Yargıtay binası labirente dönüşmüştür. Aynı mimari üslupla, Başbakanlık binası Mimar Sedat Hakkı Erdem; Adalet Bakanlığı binası ise Mimar Bedri Tümay tarafından yapılmıştır.

Yargıtay Cumhuriyet Savcılarına Başbakanlık tarafından 4483 sayılı yasa ile üst düzey kamu görevlilerinin görevleri sırasında işledikleri suçların soruşturulmasının Yargıtay C.Başsavcılığına verilmesi ve bina yetersizliği nedeniyle 06.03.2000 tarihinde Kavaklıdere'de Atatürk Bulvarı üzerinde yer alan dört katlı, öncesinde TRT'nin bulunduğu bina tahsis edilmiştir.

YARGITAY ONUR GÜNÜ

08/02/1983 gün ve 2797 sayılı yürürlükteki Yargıtay Kanununun 65. maddesi "Her yılın Temmuz ayının birinci günü Yargıtay onur günü olarak kabul edilmiştir. O dönem içinde emekliye ayrılan Yargıtay Birinci Başkanı,

Başkanvekilleri, Daire Başkanları ve Üyeleri ile, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili onuruna Birinci Başkanlıkça belirlenen yerde düzenlenecek gecede, kendilerine törenle onur belgesi ile geçmiş hizmetlerini simgeleyen birer armağan verilirdi. Bu amaçla yapılacak tören ile armağanların giderini karşılamak üzere, her yıl Yargıtay bütçesine yeterli ödenek konulurdu". Yargıtay Birinci Başkanlık kurulunun 27/02/1992 gün ve 12 sayılı kararıyla; 1 Temmuz gününün Yargıtay'ın kuruluş tarihi ile ilgisi olmadığı, Yargıtay Kanununun çıkarıldığı yıllarda, Yargıtay üyelerinin büyük çoğunluğunun nüfus kütüklerinde doğum günlerinin ay ve gün olarak belirtilmemesi nedeniyle kural olarak her yılın 1 Temmuz gününde emekliye ayrıldıkları belirtilerek, 1 Temmuz gününün Yargıtay Kanununun 65. maddesindeki düzenlemeyle "onur günü" olarak saptandığı, ancak sonraki yıllarda, üyelerin büyük çoğunluğunun nüfus kütüklerinin de doğumlarının "ay ve gün" olarak belirtilmesi nedeniyle "1 Temmuz" tarihinin amacının ortadan kalmış olduğu gerekçe gösterilerek, 1 Temmuz'da yapılan "onur günü" töreninin Adli Yıl açılış tarihi olan 6 Eylül gününe alınmasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

En son 1990 yılında düzenlenen Onur gününde önce kendi istekleri veya yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılan Başkan ve Üyeler onuruna Yargıtay konferans salonunda Yargıtay 1. Başkanının kısa bir konuşması ile töreni başlatmasının ardından emekliye ayrılanlara şükran plaketi verilerek, onur günü uygulamasından vazgeçilmiş ve onur günü ile yeni adli yıl açılışı birleştirilmek suretiyle 07.09.1992'de iki tören bir arada yapılmıştır.

Geri Dön

T.C.YARGITAY Resmi internet Sitesi | www.yargitay.gov.tr | E-posta: iletisim@yargitay.gov.tr | Tüm haklar © 2014 YARGITAY